

VJERNIČKA DRUŠTVA- PRAVO VJERNIKA NA UDRUŽIVANJE U ZAKONIKU IZ 1983.

KLARA ČAVAR
Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel

UDK: 348.3:267
Prethodno priopćenje
Preliminary paper

Primljeno
: 2014-12-1

Received

SAŽETAK

*Članak se bavi razvojem prava vjernika na udruživanje u Crkvi i na poseban način promatra ovo pravo u kanonskoj normativi važećeg Zakonika. Crkva je od prvih stoljeća postojanja prihvaćala različite oblike udruživanja, ali tek od Drugog vatikanskog koncila priznaje se formalno pravo na udruživanje. U članku je prikazan i koncilski nauk o ulozi i mjestu vjernika laika u Crkvi, s obzirom na to da se koncilski govor o pravu na udruživanje odnosi prvenstveno na laike. Neophodno je bilo pozabaviti se i dekretom o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* u kojem se ističe da udruženi apostolat izvrsno odgovara ljudskom i kršćanskom položaju vjernika i definira udruženi apostolat kao znak zajedništva i jedinstva u Kristu.*

Zakonske odredbe o vjerničkim društvima, sadržane u kanonima 298-329, imaju veliku važnost jer ističu pravo svakog vjernika da se slobodno udruži radi posebnih ciljeva ili kako bi rastao u kršćanskom pozivu. Zakonik, inspiriran saborskim naukom, donosi odredbe koje jamče potpuno priznavanje prava vjernika na udruživanje i reguliraju na fleksibilan način različite oblike i vrste vjerničkih društava.

KLJUČNE RIJEČI: *pravo na udruživanje, vjernička društva, Crkva, vjernici laici, Drugi vatikanski koncil, Zakonik kanonskog prava*

UVOD

Pravo na udruživanje pripada među temeljna ljudska prava, a priznato je i u suvremenim državama kao osobno pravo građanina. Crkva je u zadnjim desetljećima često naglašavala ljudsku društvenost kao i naravno pravo čovjeka na udruživanje¹. Već u prvim stoljećima postojanja Crkva je prihvaćala različite

¹ Usp. LEON XIII, *Rerum Novarum*, 15.05. 1891., u *AAS* 23 (1890-1891) 665; PIO XI, *Quadragesimo anno*“ 15.05. 1931, u *AAS* 23 (1931) 204; IVAN XXIII, *Mater et magistra*, 15.05. 1961., u *AAS* 53 (1961) 416; *Pacem in teris*“, 11.04. 1963., u *AAS* 55 (1963) 263.

oblike udruživanja². Do Drugog vatikanskog koncila pravo vjernika na udruživanje promatrano je samo s antropološkog gledišta³. Zakonik iz 1917. nije izravno priznavao pravo vjernika na udruživanje, iako se bavio društvima u Crkvi. To pravo, u spomenutom Zakoniku, nije bilo formalizirano; kanon 684 se ograničavao samo na hvaljenje vjernika koji su se pridružili društvima koja je osnovala ili preporučila hijerarhija⁴. Otvoreniji stav prema ovom pravu je izražen u dekretu Koncilske kongregacije od 13. studenoga 1920. u kom se izravno priznaje pravo vjernika na udruživanje, odnosno vjernici mogu, privatnim dogovorom, osnivati društva kojima nisu priznati pravni učinci. Ovakav stav bio je u skladu s dominantnim shvaćanjem ekleziologije koja je identificirala zadaće Crkve sa zadaćama hijerarhije te smatrala kler⁵ jedinim istinskim protagonistom života kršćanske zajednice⁶.

Drugim vatikanskim koncilom, odnosno njegovom ekleziologijom, imamo novo vrjednovanje uloge vjernika, a u svjetlu Crkve kao *communio* (zajedništvo) nalazimo polazišnu točku za govor o pravu na udruživanje u Crkvi⁷. Značajan korak u odnosu na pravo vjernika na udruživanje u koncilskim dokumentima nalazimo u tvrdnji da "čuvajući dužnu vezu s crkvenim autoritetom, laici imaju pravo osnivati udruženja, voditi ih i pristupati onima koja postoje"⁸. Koncil je također naznačio temelj tog prava naglašavajući kako treba imati na umu "da je čovjek po svojoj naravi socijalan i da se Bogu svidjelo sve one koji vjeruju u Krista okupiti u narod Božji". Stoga "udruženi apostolat izvrsno odgovara ljudskom i kršćanskom položaju vjernika i ujedno je znak zajedništva i jedinstva Crkve u Kristu, koji je rekao: "Jer gdje su dvojica ili trojica sabrani radi mene, tu sam ja među njima"⁹. Krštenjem pritetjelovljeni Kristu, vjernici sazđani u Božji narod pozvani su da, svatko prema svome položaju, vrše poslanje koje je Bog povjerio Crkvi da ga ispuni u svijetu¹⁰.

² Usp. B. SECONDIN, *I nuovi protagonisti. Movimenti, associazioni, gruppi nella Chiesa*, Milano, 1991. 5-41; M. TEDESCHI, *Preliminari a uno studio dell'Associazionismo spontaneo nella Chiesa* Milano, 1974., 8-9.

³ Usp. B. ZADRA, *I movimenti ecclesiali e i loro statuti*, Rim, 1997., 7.

⁴ Kan. 684: "Fideles laude digni sunt, si sua dent nomina associationibus ab Ecclesia erectis vel saltem commendatis; caveant autem ab associationibus secretis, seditiosis, suspectis aut quae studeant sese a legitima Ecclesiae vigilantia subducer" ("Hvale vrijedni su oni vjernici, koji pristupaju društvima od Crkve osnovanima ili barem preporučenima; naprotiv treba da zaziru od takvih društava, koja su tajna, osuđena, prevratnička, sumnjiva ili koja izbjegavaju zakoniti nadzor od Crkve").

⁵ U Crkvi klerom, odnosno klericima nazivamo posvećene službenike.

⁶ Usp. G. FELICIANI, *Il popolo di Dio*, Bologna, 2003., 73.

⁷ Usp. J. BEYER, La "communio" criterio dei diritti fondamentali, u: *Il rinnovamento del laicato e del diritto nella Chiesa*, Milano 1994., 65-78.

⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dekret o apostolatu laika, Apostolicam Actuositatem*. (AA), br. 19.

⁹ Isto, br. 18

¹⁰ Usp. kan. 204.

Temeljna jednakost svih krštenih ima temelj u krštenju koje čini krštenika dionikom Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, a i temelj je prava i dužnosti koje nalazimo u aktualnom Zakoniku u kanonima 208-223, među kojima u kanonu 215 imamo i pravo na udruživanje.

I. VJERNICI LAICI I PRAVO NA UDRUŽIVANJE U DOKUMENTIMA II. VATIKANSKOG KONCILIA

Pokušat ćemo kratko prikazati što u nekim svojim dokumentima Drugi vatikanski koncil naučava o mjestu i ulozi vjernika laika te o pravu na udruživanje u Crkvi; ovakav redoslijed se činio prikladnim s obzirom na to da se pravo na udruživanje u koncilskim dokumentima odnosi prvenstveno na laike¹¹.

Pravo na udruživanje u koncilskom naučavanju predstavlja se u posve novom svjetlu, i ne samo da se priznaje formalno pravo na udruživanje, nego se temelji i promišlja na ekleziologiji zajednice, predstavljajući društva, ne kao marginalnu stvarnost, nego kao znak otajstva Crkve, Crkve kao "communio" i njezina jedinstva u Kristu. Društva mogu poduprijeti i ojačati "jedinstvo praktičnog života članova i njihove vjere", i svakako trebaju "služiti ispunjenju misije Crkve prema svijetu, njihova apostolska vrijednost ovisi o njihovoj usklađenosti s ciljevima Crkve, o kršćanskom svjedočenju i evanđeoskom duhu svakog pojedinog člana i cijelog udruženja"¹².

Koncilski govor o pravu na udruživanje odnosi se većinom na vjernike laike, dok u odnosu na klerike se samo preporučuje promicanje "udruženja koja, pošto je nadležna crkvena vlast odobrila njihove statute, unapređuju svetost svećenika u izvršavanju njihove službe odgovarajućom i prokušanom organizacijom života te bratskom podrškom pa tako mogu poslužiti cijelom prezbiterskom redu"¹³. Iz spomenutog razloga ćemo u prvom dijelu prikazati što II. vatikanski koncil naučava o mjestu i ulozi vjernika laika u Crkvi kako bismo bolje mogli razumjeti razvoj prava na udruživanje i u koncilskim dokumentima i u aktualnom Zakoniku kanonskog prava.

¹¹ Pod pojmom laik Zakonik kanonskog prava podrazumjeva sve vjernike, osim onih koji su primili sveti red. U kan. 207 §1 određuje: "Po božanskom ustanovljenju među vjernicima u Crkvi ima posvećenih službenika, koji se u pravu nazivaju i klerici; ostali pak nazivaju se i laici"; § 2 istog kanona određuje: "Iz oba ta dijela ima vjernika koji se prihvaćanjem evanđeoskih savjeta zavjetima ili drugim svetim vezama, koje Crkva priznaje i potvrđuje, na svoj posebni način posvećuje Bogu i koji koriste spasenjskom poslanju Crkve; iako njihov stalež nije u sklopu hijerarhijskog uređenja Crkve, pripada ipak njezinu životu i svetosti".

¹² AA br. 19.

¹³ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o službi i životu svećenika, *Presbyterorum ordinis* (PO) br. 8.

I.1. Laici u dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium*

Konstitucija osvjetljuje ulogu vjernika laika na temelju sakramenta krštenja kojim primaju "dostojanstvo i slobodu sinova Božjih", postaju članovima jedinstvenog naroda Božjeg i dionicima svećeničke, proročke i kraljevske Kristove službe¹⁴, te su pozvani "posvetiti svijet" sudjelujući u apostolatu na način prikladan njihovoj "svjetovnoj naravi"¹⁵.

Koncilski nauk više ne identificira Crkvu s hijerarhijom, daje prvenstvo Božjem narodu u cjelini, i vjernika prepoznaje kao subjekt poslanja. Upravo to koncilsko isticanje vjernika nameće u isto vrijeme pitanje specifičnosti pojma laik. Iako je taj pojam prisutan u dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium* i u dokumentima *Apostolicam actuositatem*, *Gaudium et spes*¹⁶ i *Ad gentes*¹⁷, on ne predstavlja ontološku definiciju laika, nego je više njegov tipološki opis. Naime, interes II. vatikanskog koncila nije bio odgovoriti na pitanje tko je vjernik laik, nego na koji su način prisutni laici i na koji način mogu djelovati u službi Crkve¹⁸. Više nego definirati laika, koncil je htio razviti područje njegova djelovanja. Vjernici laici kao i svi kršteni sudjeluju u poslanju cijele Crkve, preuzimajući obveze koje ima vjernik kršćanin.

Koncil vlastitu dužnost laika prepoznaje u posvećenju svijeta. Svjetovna narav, međutim, ne spada isključivo na laike, i ta vlastitost laika nije nikad označena kao njihova isključiva i specifična karakteristika¹⁹. Drugi vatikanski koncil prepoznaje kako je apostolat²⁰ laika karakteriziran bavljenjem vremenitim stvarima i posvećenjem svijeta, ali čini se, samo zato jer se ti vjernici nalaze, više nego drugi, u izravnom kontaktu s vremenitim stvarima, odnosno jer žive u svijetu (LG 31).

Koncil u *Lumen gentium* u broju 31 donosi dijelom negativnu definiciju kada navodi: "Pod imenom laika ovdje se razumiju svi vjernici osim članova svetoga reda i redovničkog staleža odobrenog od Crkve (...)". Ipak definicija biva kompletirana na pozitivan način: "(...) to jest vjernici koji, pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni Božjim Narodom i na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe,

¹⁴ Usp. DRUGI Vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi, *Lumen gentium* (LG), br. 34, 35 i 36.

¹⁵ Isto, br. 30, 31 i 33, 36.

¹⁶ *Gaudium et spes* (GS) je konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu II. vatikanskog koncila.

¹⁷ *Ad gentes* (AG) je dekret o misijskoj djelatnosti Crkve II. vatikanskog koncila.

¹⁸ Usp. E. ZANETTI, I laici, u *Fedeli Assoziazion, Movimenti*, Milano, 2002., 41.

¹⁹ "Laici su specijalno, iako ne isključivo, nadležni za svjetovne zadaće i djelatnosti", DRUGI Vatikanski koncil, , *Gaudium et spes* (GS), 43.; Također u LG 31, gdje se ističe da je svjetovna narav vlastita i posebna laicima, odmah se dodaje: "Jer članovi svetoga reda se katkad mogu baviti svjetovnim stvarima, čak i vršeci kakvo svjetovno zvanje".

²⁰ Apostolat znači služba, služenje, vršenje zadaće.

vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskog naroda".

U istom broju ističe element vlastiti i poseban laicima: "Laicima je svjetovna narav vlastita i posebna (...). Na laike spada po njihovu pozivu tražiti kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu. Žive u svijetu, to jest u svim i pojedinim dužnostima i poslovima svijeta i u redovitim prilikama obiteljskog i društvenog života, kojima je protkan njihov život. Tu su oni od Boga pozvani, da pridonesu, kao iznutra poput kvasca, posvećenju svijeta vršeći vlastitu dužnost vođeni evanđeoskim duhom, i tako drugima otkriju Krista u prvom redu svijetleći svjedočanstvom svoga života, vjerom, nadom i ljubavlju. Na njih dakle posebnim načinom spada da sve vremenite stvari s kojima su tijesno vezani, tako rasvijetle i urede da se uvijek vrše po Kristu i da rastu i budu na slavu Stvoritelja i Otkupitelja".²¹

Potrebno je naglasiti kako, prema nauku II. vatikanskog koncila, na laike spada ne samo svjetovno područje, nego i duhovno i eklezijalno. Dogmatska konstitucija o Crkvi u broju 31 potvrđuje kako na laike spada misija čitavoga kršćanskog naroda u Crkvi i svijetu, i zato su pozvani sudjelovat u različitim oblicima apostolata u Crkvi (LG 33).

Polazeći od činjenice kako novine koje donosi II. vatikanski koncil čine i novine u Zakoniku, i prožimaju čitavu II. knjigu Zakonika kanonskog prava, potrebno je naglasiti da su one, kao i proizašle pravne jasnoće, plod koncilskog nauka o laicima. Utjecaj II. vatikanskog je vidljiv u preuzimanju izričaja, često i identičnih, koji su ušli u pojedine kanone, a također novi duh kojim je posebno prožet prvi dio II. knjige Zakonika. Za dio o vjernicima laicima važan izvor predstavljaju koncilski dokumenti, što je i vidljivo ako se pogledaju citirani izvori u Zakoniku. Među njima posebno mjesto zauzimaju: AA, AG, LG, GS, te dokumenti koji su nekoliko puta citirani: CD, PO, GE, DH²². Zakonik iz 1917. citiran je samo na jednom mjestu. Ova činjenica ne iznenađuje, ako se zna da se tek od II. vatikanskog počinje razvijati jasnija misao o ulozi i identitetu vjernika laika.

Na vjernike laike spada po njihovu pozivu tražiti kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima, pozvani su da žive u svijetu i da pridonesu, iznutra poput kvasca, posvećenju svijeta. Ovakva specifična uloga vjernika laika, koja je u konstituciji opisana u odnosu na različite oblike apostolata, već određuje nit vodilju koncilskog učiteljstva u odnosu na apostolat laika, koja će biti razrađena u dekretu *Apostolicam actuositatem*.

²¹ Istovjetan nauk se nalazi i u LG u brojevima 36b, 38, te u AA u brojevima 4 i 7.

²² Radi se o dokumentima II. vatikanskog koncila: *Christus Dominus* (CD) dekret o pastirskoj službi biskupa; *Presbyterorum ordinis* (PO) dekret o službi i životu prezbitera; *Gravissimum educationis* (GE) deklaracija o kršćanskom odgoju; *Dignitatis humanae* (DH) deklaracija o vjerskoj slobodi.

U konstituciji laikat je viđen kao "sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve"²³. Apostolat, ukoliko predstavlja sudjelovanje u misiji Krista i Crkve, zadaća je svih članova Crkve, bez iznimke, a ovisi o mjestu koje svatko od članova zauzima u crkvenoj zajednici. Laici su posebno pozvani "da Crkvu učine prisutnom i djelatnom u onim mjestima i prilikama gdje ona samo po njima može postati sol zemlje"²⁴, vršeći vlastito svjedočanstvo vjere i ljubavi u svakodnevnom životu, na poseban način u obiteljskom i društvenom životu. Obveza apostolata proizlazi iz sakramenata krštenja i potvrde.

Govoreći o apostolatu laika, nezaobilazno pitanje je odnos laika s hijerarhijom, odnosno s pastirima Crkve, koje je s mnogih gledišta posebno delikatno i složeno, a njime se konstitucija bavi u završnom dijelu poglavlja posvećenog laicima. Laici imaju obvezu suradnje s hijerarhijom kao i sposobnost da od hijerarhije budu uzeti da vrše za duhovnu svrhu neke crkvene službe²⁵. Njihov način sudjelovanja u životu Crkve na poseban način se ostvaruje u apostolatu i evangelizaciji²⁶ u svijetu te na poseban način na njih spada "da sve vremenite stvari, s kojima su tijesno povezani, tako rasvijetle i uredi da se uvijek vrše po Kristu i da rastu i budu na slavu Stvoritelja i Otkupitelja"²⁷. Konstitucija ostavlja autonomiju i odgovornost ne samo hijerarhiji nego i vjernicima laicima u njima specifičnim područjima djelovanja i apostolata. Vjernici laici su pozvani surađivati s hijerarhijom iznoseći svoje mišljenje o stvarima koje se odnose na korist Crkve i preko ustanova koje je Crkva ustanovila²⁸. Na hijerarhiju spada na poseban način "priznavati i podupirati dostojanstvo i odgovornost laika u Crkvi", a obveza laika je prihvatiti s poslušnošću "ono što sveti pastiri kao Kristovi predstavnici određuju kao učitelji i upravitelji u Crkvi"²⁹. Uzajamno priznavanje rađa "obiteljskim odnosima" između laika i pastira, očekuje se korist za Crkvu, tako da cijela Crkva, ojačana od svojih članova, uspješnije vrši svoju misiju za život svijeta³⁰.

²³ Isto, 33.

²⁴ Isto.

²⁵ Usp. LG 33.

²⁶ Pojam evangelizacije se odnosi na crkvenu aktivnost u cijelosti, navještaj i svjedočenje Crkve za evanđelje svime što Crkva govori, čini i jest. Tu se misli na propovijedanje, katehezu, liturgiju, sakramentalni život, svjedočenje kršćanskog života, ljudsko milosrđe. U širem kontekstu evangelizacije, posebna je pažnja usmjerena na naviještanje Radosne Vijesti osobama i narodima koji još ne poznaju Evanđelje Isusa Krista.

²⁷ LG, 31.

²⁸ Isto, 37

²⁹ Isto.

³⁰ Isto.

Prikazano učenje otvara laikima velike mogućnosti svjedočenja u svijetu i poziva ih na suodgovornost u apostolatu³¹. Koncil donosi značajne promjene u odnosu na ulogu i apostolat laika u Crkvi, tako da bismo mogli reći kako utemeljuje "teologiju laikata"³². Iako se osjeća pomanjkanje preciznijeg definiranja vjernika laika II. vatikanski koncil ih određuje kao "sve vjernike osim članova svetoga reda i redovničkog staleža odobrenog od Crkve", i ističe da je poziv laika tražiti kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima.

Priznavanje aktivne uloge laika, njihovog dostojanstva i posebno njihove "prave jednakosti" u odnosu na druge članove naroda Božjeg³³, koje nalazi svoje teološko opravdanje u univerzalnom pozivu na svetost u Crkvi, nesumnjivo predstavlja jedan od značajnijih plodova koncilskog učiteljstva, vrlo je važan i za pitanje prava laika na udruživanje, odnosno za udruženi apostolat.

I.2. Pravo na udruživanje u dekretu *Apostolicam actuositatem*

S teološkog gledišta možemo reći kako dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* nalazi svoju polazišnu točku u dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, i to ne samo u poglavlju posvećenom laikima, nego u cijelom dokumentu. Naime, u konstituciji je naglašena važnost laikata u Crkvi, njegovog identiteta i poziva, pa možemo reći kako postoji uska povezanost između konstitucije i dekreta.

Vjernička društva su od velike važnosti zbog toga "što apostolat, bilo u crkvenim zajednicama bilo u nekim drugim sredinama, najčešće zahtjeva da bude ostvaren zajedničkim zalaganjem", ali i jer se pokazuje neophodnim "da apostolat pogađa opći mentalitet i socijalne uvjete onih kojima se bavi", gdje "jedino čvrstim povezivanjem snaga mogu potpunoma postići ciljevi suvremenog apostolata i valjano obraniti njegove vrijednosti"³⁴.

Pravo vjernika na udruživanje nije bezuvjetno pravo, nego je uvjetovano održavanjem "različitih načina odnosa s hijerarhijom već prema raznim oblicima i objektima apostolata"³⁵. U svakom slučaju spada na hijerarhiju "njegovati apostolat laika, davati mu načela i duhovnu pomoć, uređivati vršenje tog apostolata na opće dobro Crkve i bdjeti da se poštuje doktrina i red"³⁶. Na poseban način dijecezanski biskupi, s jedne strane trebaju promicati "društva koja izravno ili neizravno idu za nadnaravnim ciljevima, tj. koja idu za tim da se

³¹ Usp. P.A. BONNET, *La ministerialità laicale*, u: *Teologia e diritto canonico*, Vatikan, 1987., 87-130.

³² Usp. V. MARANO, *Il fenomeno associativo nell'ordinamento ecclesiale*, Milano, 2003., 24.

³³ LG 32

³⁴ AA br.18.

³⁵ Isto, br.24.

³⁶ Isto.

provodi savršeni život, da se svima naviješta Kristovo Evanđelje, da se promiče kršćanski nauk ili da se razvija javno bogoštovlje, da se ostvare socijalni ciljevi ili da se vrše djela apostolata", a s druge strane imaju obvezu koordinirati i povezivati sva djela apostolata na način da se jasnije očituje jedinstvo biskupije³⁷.

U dekretu se naglašava i potvrđuje vlastita i nužna uloga kršćana laika u poslanju Crkve, te se želi ovim dekretom osvijetliti "narav, značaj, i raznovrsnost apostolata laika te iznijeti osnovna načela i pružiti pastoralne upute za uspješnije njegovo vršenje"³⁸. Crkva se rodila zato "da šireći posvuda na zemlji kraljevstvo Kristovo na slavu Boga Oca, sve ljude učini dionicima spasonosnog otkupljenja, i da se po njima sav svijet doista upravi ka Kristu"³⁹. Kršćanski poziv je po svojoj prirodi poziv na apostolat⁴⁰. Laici stječu pravo i dužnost na apostolat iz svog sjedinjenja s Kristom, sam Gospodin ih dodjeljuje apostolatu⁴¹.

Dekret je sastavljen od šest poglavlja, u kojima se obrađuje poziv laika na apostolat, ciljevi, razna područja apostolata, razni načini apostolata, red koji treba održavati i formiranje za apostolat. Pravom na udruživanje bavi se četvrto poglavlje koje je naslovljeno "Razni načini apostolata". U uvodu poglavlja naglašava se da laici "mogu svoje apostolsko djelovanje vršiti pojedinačno ili pak okupljeni u različite zajednice ili udruženja"⁴². Naredna dva broja ovog poglavlja su posvećena pojedinačnom apostolatu, dok se ostala četiri bave udruženim apostolatom definirajući ga kao znak zajedništva i jedinstva u Kristu⁴³.

Čovjek je po svojoj prirodi socijalan, i Bogu se sviđelo sve one koji vjeruju u Krista okupiti u narod Božji⁴⁴. Dekret govori o važnosti udruženog apostolata, ističući da vjernik pokazuje svoju pripadnost Crkvi udružujući se u apostolat⁴⁵. Treba napomenuti kako se br. 18 dekreta ne bavi samo vjericima

³⁷ DRUGI Vatikanski koncil, Dekret o pastirskoj službi biskupa, *Christus Dominus*, br. 17.

³⁸ AA br. 1.

³⁹ AA br. 2.

⁴⁰ Usp. Isto.

⁴¹ Usp. AA br. 3.

⁴² AA br. 15.

⁴³ AA br. 18.

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ "Stoga kršćani trebaju djelovati u duhu jedinstva. Neka budu apostoli u svojim obiteljima, župskim i biskupijskim zajednicama, koje također iskazuju komunitarni značaj apostolata, i u slobodnim društvima u koja se odluče okupiti. Udruženi je apostolat vrlo važan i zbog toga što apostolat, bilo u crkvenim zajednicama bilo u nekim drugim sredinama, najčešće zahtjeva da bude ostvaren zajedničkim zalaganjem. Udruženja koja su ustanovljena u svrhu zajedničkog apostolskog djelovanja podupiru svoje članove, pripremaju ih za apostolat i tako vode i upravljaju njihovom apostolskom djelatnošću da ima nade u mnogo bolje rezultate nego ako pojedinci djeluju odvojeno", AA br. 18.

laicima nego vjericima općenito i ističe kako "udruženi apostolat izvršno odgovara ljudskom i kršćanskom položaju vjernika". Udruženi apostolat je iznad svega znak jedinstva Crkve u Kristu.

U broju 19, dekret se bavi mnogostrukošću udruženog apostolata, u broju 20 govori o Katoličkoj akciji, dok u broju 21 govori o procjeni udruženja. Na poseban način, u broju 19 se naglašava kako među različitim oblicima udruženja treba na prvom mjestu zapaziti ona koja daju prednost i veću cijenu najtješnjem jedinstvu praktičnog života članova i njihove vjere, te napominje da "udruženja nisu sama sebi cilj, nego moraju služiti ispunjenju misije Crkve prema svijetu, njihova apostolska vrijednost ovisi o njihovoj usklađenosti s ciljevima Crkve, o kršćanskom svjedočenju i evanđeoskom duhu svakog pojedinog člana i cijelog udruženja". Dekret u istom broju izravno potvrđuje pravo laika na udruživanje - "čuvajući dužnu vezu s crkvenim autoritetom, laici imaju pravo osnivati udruženja, voditi ih i pristupati onima koja postoje".

II. PRAVO NA UDRUŽIVANJE U AKTUALNOM ZAKONIKU KANONSKOG PRAVA

Normativa Zakonika kanonskog prava o vjerničkim društvima ima veliku važnost, jer ističe pravo svakog vjernika da se slobodno udruži radi posebnih ciljeva ili da bi jednostavno rastao u vlastitom kršćanskom pozivu⁴⁶.

Zakonik kanonskog prava svojim je odredbama otvorio vrata novim oblicima udruživanja vjernika. Priznaje pravo vjericima "slobodno osnivati i voditi društva za dobrotvorne ili nabožne svrhe ili za promicanje kršćanskog poziva u svijetu i održavati sastanke radi zajedničkog postignuća tih svrha" (kan. 215). Svi vjernici, budući da sudjeluju u poslanju Crkve, imaju pravo i svojim pothvatima, svatko prema svojem staležu i položaju, promicati ili poduzimati apostolsko djelovanje (kan. 216).

Pojam "vjernici" obuhvaća sve krštene; međutim, u odredbi kanona 278 se precizira da i klerici imaju pravo udruživati se s drugima da bi postigli svrhe koje odgovaraju njihovom staležu. Dakle, oni se slobodno mogu udruživati bilo međusobno, bilo s drugima, kao što određuje kanon 298 §1 koji izričito priznaje društva koja udružuju klerike i laike.

Zakonik kanonskog prava inspiriran ekleziologijom II. vatikanskog koncila donosi nove odredbe u kontekstu prava vjernika na udruživanje. U kanonu 204 §1 se ističe: "vjernici su oni koji su, krštenjem pritijelovljeni Kristu, sazđani u Božji narod, postavši na svoj način dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe; pozvani su, da svatko prema svojem položaju, vrše poslanje koje je Bog povjerio Crkvi da ga ispuni u svijetu". Kan. 210 ističe

⁴⁶ Usp. L. GEROSA, *Crkveno pravo*, Zagreb, 2007., 232.

univerzalni poziv na svetost i neophodnost promicanja rasta Crkve⁴⁷. Kako je vidljivo, novi Zakonik na načelu jednakosti vjernika, koje se temelji na krštenju, određuje pravni status koji je zajednički svim krštenima.

Pravo na udruživanje je temeljno ljudsko pravo, a pravo osnivanja i vođenja društava za nabožne i dobrotvorne svrhe i za promicanje kršćanskog poziva u društvu temelji se na krštenju. Vjernička društva vrlo su važna za aktivno sudjelovanje vjernika u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi, odnosno u poslanju koje je Bog povjerio Crkvi. Pravo na udruživanje na poseban način se može promatrati kao način sudjelovanja u službi upravljanja jer predstavlja spontani način organiziranja naroda Božjeg⁴⁸. Vjernička društva koja je osnovala hijerarhija ili koja su nastala slobodnom inicijativom vjernika, mogu posebno imati utjecaj na strukturu i pastoral Crkve. Dovoljno je samo prisjetiti se uloge koju su imale bratovštine u različitim razdobljima, te redovničke zajednice koje, u svojim počecima, nisu bile ništa drugo doli spontano nastala vjernička društva koja su htjela odgovoriti na potpun način svom kršćanskom pozivu⁴⁹.

Svaki vjernik ima dužnost sudjelovanja u poslanju Crkve, na poseban način ima dužnost i pravo sudjelovanja u evangelizaciji - "nastojati da božanska poruka spasenja sve više i više dopire do svih ljudi svih vremena i svega svijeta" (kan. 211), i u apostolatu Crkve koji se vrlo često ostvaruje preko društava - "svi vjernici, budući da sudjeluju u poslanju Crkve, imaju pravo i svojim pothvatima, svatko prema svojem staležu i položaju, promicati ili podupirati apostolsko djelovanje" (kan. 216).

Pravo na udruživanje je, dakle, uvršteno u prava vjernika i predstavlja jednu od vrlo važnih novina koje donosi aktualni Zakonik. Formulacija kan. 215 je u skladu s naukom II. vatikanskog koncila s obzirom na govor o dostojanstvu i slobodi vjernika i o apostolatu. Na izradu kanona imali su odlučujući utjecaj stavovi proizašli tijekom II. vatikanskog koncila, bilo u pripremnoj fazi bilo u koncilskim dokumentima. U svijetlu koncilskih dokumenata bilo je nemoguće ograničiti se na prethodno zakonodavstvo, normativa Zakonika iz 1917. godine bila je nadiđena, napose jer nije sadržavala izričiti prikaz prava vjernika na udruživanje. Neophodno je bilo izraditi nove odredbe koje, inspirirane koncilskim naukom, s jedne strane jamče potpuno priznavanje prava vjernika na udruživanje, a s druge strane, reguliraju različite oblike i vrste vjernički društava na fleksibilan način, ostavljajući statutima mogućnost specifičnih normativnih odredbi.

⁴⁷ "Svi vjernici moraju, prema svojem položaju, posvetiti svoje snage provođenju sveta života te promicanju rasta Crkve i njezina stalnog posvećivanja" (kan. 210).

⁴⁸ Usp. G. FELICIANI, *Il popolo di Dio*, Bologna, 2003., 147.

⁴⁹ Isto. 147.

Formulacija kanona 215 preuzima izričaj broja 19 dekreta *Apostolicam actuositatem*, ali s određenim razlikama. Prva promjena je vidljiva u odnosu na subjekte prava na udruživanje, to jest taj kanon govori o vjernicima, dok je u dekretu riječ o vjernicima laicima. Izričito širenje prava na udruživanje na sve krštene, bez ikakve specifikacije i razlike usmjerene na njihov status, odgovara potrebi boljeg i šireg prostora primjene ovog prava, i daje mogućnost obuhvaćanja različitih službi i poziva u narodu Božjem i njegovu poslanju⁵⁰. U tom pogledu nalazimo i odredbe u odnosu na klerike i redovnike, za prve kan. 278, nakon što potvrđuje pravo "udruživati se s drugima", određuje da to pravo treba biti u skladu sa svrhama "koje odgovaraju kleričkom staležu" (§1), te da treba cijeliti osobito ona društva koja "podupiru njihovu svetost u vršenju službe i pomažu jedinstvo klerika međusobno i s vlastitim biskupom" (§2). Što se tiče redovnika, ne isključuje se mogućnost upisa u vjernička društva, ali se određuje da to bude prema odredbi vlastitog prava i s pristankom poglavara (kan 307 §3). Druga promjena se odnosi na izričaj korišten u odnosu na pravo na udruživanje, jer kan 215 ne koristi koncilski izričaj "imaju pravo"⁵¹, nego izričaj "mogu". Ako doslovno promatramo, mogli bismo naići na nejasnoće u interpretaciji jer Zakonik za priznavanje različitih prava vjernika koristi prvi izričaj⁵² te se čini kako drugi izričaj nije posve precizan. Potrebno je napomenuti kako iz analize radova koji su prethodili izradi kan 215 proizlazi da se tim izričajem priznaje istinsko i vlastito pravo vjernika⁵³. To priznanje jamči slobodu vjerniku razvijati dimenziju zajednice kao i osobno sudjelovati u poslanju Crkve⁵⁴. Iz ovakvog tumačenja proizlazi mogućnost da početni impuls za osnivanje nekog društva ne dolazi samo od hijerarhije, nego i od slobodne i neovisne inicijative vjernika, neovisne od uvjetovanja autoriteta.

Kao i svako drugo pravo u Crkvi i pravo na udruživanje nalazi svoje puno značenje u misteriju Crkve zajednice i treba biti vršeno u skladu sa svrhama i karakteristikama svojstvenim kanonskim odredbama, prema logici koja se ne može iscrpiti u individualnoj dimenziji. Vjernici koji se udružuju ne mogu predložiti bilo kakve svrhe društva, nego samo one svrhe koje su sadržane ili se mogu uvrstiti među svrhe koje je izravno odredio zakonodavac, koji priznaje težnju za njegovanjem savršenijeg života, promicanjem javnog bogoštovlja ili kršćanskog nauka ili drugih djela apostolata kao što su pothvat

⁵⁰ Usp. P.A. BONNET, *Est in Ecclesia diversitas ministerii sed unitas missionis*, u AA.VV. *I diritti del cristiano*, 291-308.

⁵¹ Usp. AA br. 19.

⁵² Npr. kanoni 211, 212 §3, 213, 214, 216, 217.

⁵³ Usp. PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO, *Schema Legis Ecclesiae Fundamentalis. Textus emendatus cum relatione de ipso schemate deque emendationibus receptis*, Rim, 25. 07. 1970. (Typ. Pol. Vat., 1971., 83).

⁵⁴ Usp. V. MARANO, *Il fenomeno associativo*, 69.

evangelizacije, vršenja djela pobožnosti ili dobrotvornosti te prožimanje vremenitog reda kršćanskim duhom⁵⁵. Radi se o širokom spektru djelovanja, jer ove svrhe obuhvaćaju različite aktivnosti koje mogu imati važnost u poslanju Crkve, ali u isto vrijeme i ograničenom djelovanju koje ostaje u okviru svrha Crkve, odnosno zaštićeno od interesa pojedinaca i ne može imati čisto svjetovnu narav.

Potreba za vođenjem brige o zajedničkom dobru Crkve ima utjecaja na načine korištenja prava na udruživanje, ukoliko obvezuje vjernike da se udružuju poštujući vlast hijerarhije⁵⁶ kojoj pripada urediti, imajući na umu zajedničko dobro, vršenje prava koja su vlastita vjernicima⁵⁷. Neophodno je u vršenju prava na udruživanje držati usku vezu s hijerarhijom. Ta potreba jasno proizlazi iz sadržaja kann. 298-311, gdje se ističe da su sva vjernička društva podložna nadzoru crkvene vlasti, čija je zadaća voditi brigu da se u njima čuva cjelovitost vjere i čudoređa i bdjeti da se u crkvenu stegu ne bi uvukle zlouporabe, te njoj stoga pripada dužnost i pravo da ih nadgleda prema odredbi prava i statuta⁵⁸. Pravo crkvene vlasti u odnosu na različita vjernička društva na poseban način je određeno u kanonima 314, 315, 317, 318 i 319 za javna vjernička društva i u kanonima 323-326 za privatna vjernička društva. Crkvena vlast je dužna poštovati autonomiju i identitet svakog pojedinog društva radi traženja ravnoteže između slobode vjernika i zadaće hijerarhije.

III. ODREDBE ZAKONIKA O VJERNIČKIMA DRUŠTVIMA

Kanoni od 298 do 329 bave se vjerničkim društvima, a zakonodavni tekstovi su podijeljeni u četiri poglavlja. U prvom se obrađuju zajedničke odredbe, u drugome se određuju norme o javnim vjerničkim društvima, treće poglavlje govori o privatnim vjerničkim društvima i na kraju u četvrtom poglavlju se govori o posebnim odredbama o laičkim društvima.

U zajedničkim odredbama o vjerničkim društvima Zakonik razvrstava društva na različite načine. Najjasnijom se čini razdioba na javna vjernička društva koja osniva crkvena vlast (kan. 301§3), i privatna, s pravnom osobnosti ili bez nje (kan. 322). S obzirom na svrhu, razlikujemo vjernička društva za duhovne svrhe (kan. 301 §1-2 i kan. 327); ona koja imaju za svrhu kršćanskim duhom prožimati red vremenitih stvari (kan. 298 i kan. 327); ona čiji je cilj njegovanje savršenijeg života promicanje javnog bogoštovlja ili kršćanskog nauka te vršenje djela pobožnosti i dobrotvornosti (kan. 298 § 1). Razlikujemo

⁵⁵ Usp. kan. 215 i 298 §1.

⁵⁶ Usp. kan. 205.

⁵⁷ Usp. kan. 223 §2.

⁵⁸ Usp. kan. 305.

i vjernička društva koja osniva crkvena vlast, a koja imaju cilj prenositi kršćanski nauk u ime Crkve (kan. 301 §1) te ona koja prihvaćaju vršenje svetog reda (kan. 302). S obzirom na članove Zakonik razlikuje društva koja su sastavljena od vjernika bilo kojeg staleža (kan. 299, 301, 304 §1, 305 §1), društva sastavljena samo od klerika (kan. 298 §1 i 308), ona sastavljena samo od laika (kan. 328) te društva sastavljena od klerika i laika (kan. 301). S obzirom na njihovu teritorijalnu raširenost mogu biti međunarodna, narodna i biskupijska društva (kan. 312). Mogla bi se podijeliti i s obzirom na vezu koju društvo može imati s drugim ustanovama, slučaj društava vezanih uz redovničku ustanovu (kan. 312 §1 i 2).

Kako smo već spomenuli, u zajedničkim odredbama o vjerničkim društvima, crkveni zakonodavac daje vlastitu tipologiju u kojoj se javljaju i počinju prevladavati nove razlike, kao što je razlika između javnih društava (kan. 312-320) i privatnih društava (kan. 321-326). Ovo razlikovanje, koje je novo u kanonskom pravu, postavlja se iznad tradicionalnog razlikovanja između osnovanih (kan. 298 §2) i priznatih društava (kan. 299 §3). Crkvena pravna tradicija razliku između javnoga i privatnoga nije smatrala primjenjivom na pravni sustav Crkve⁵⁹, i ovaj način razlikovanja kritiziran je od određenog broja crkvenih pravnik⁶⁰.

Iako obje kategorije društava trebaju imati, prema odredbi kanonskog zakona, svoj vlastiti statut⁶¹, razlikuju se iz sljedećih razloga: privatna su društva uspostavljena privatnim dogovorom udruženih vjernika⁶², i dijele se na ona koja, premda su priznata, nemaju pravnu osobnost, i ona koja imaju pravnu osobnost koju su dobili izričitom odlukom mjerodavne crkvene vlasti (kan. 116. §2); javna društva su ona koja je osnovala mjerodavna crkvena vlast, te su stoga postala javna pravna osoba, i zauzimaju se oko naučavanja kršćanskog nauka u ime Crkve ili oko promicanja javnog bogoštovlja, ili pak drugih ciljeva čije je ostvarenje po svojoj naravi pridržano crkvenoj vlasti. Privatna društva, i onda kada su uzdignuta do pravne osobnosti, uživaju veću samostalnost u

⁵⁹ Usp. P. FEDELE, *Discorso generale su l'ordinamento canonico*, Rim, 1976., 104-108.

⁶⁰ "Najbolja kanonistička tradicija razliku između javnoga i privatnoga nije smatrala primjenjivom na pravni sistem Crkve. Nju je stoga crkveni zakonodavac iz 1983. mogao uvesti jedino kao praktičan kriterij za provođenje jasna razlikovanja između raznih udružujućih pojava u Crkvi. Drugim riječima, ne želeći se uhvatiti u koštac sa složenim teorijskim pitanjima, crkveni zakonodavac, uvodeći ovo razlikovanje, pokušava vrlo jednostavno učiniti pravno učinkovitom poučnu tipologiju ili kategorizaciju zahvaljujući kojoj se mogu razlikovati različiti stupnjevi crkvenosti koji su vlastiti određenim društvima i određenim pokretima" L. GEROSA, *Crkveno pravo*, 233-235; Usp. J. BEYER, *Dal Concilio al Codice*, Bologna 1984., 80; E. CORECCO, *Profili istituzionali dei Movimenti nella Chiesa*, u: *I movimenti nella Chiesa*, Milano, 1982., 203-234;

⁶¹ Usp. kan. 304.

⁶² Usp. V. BLAŽEVIĆ, *Vodič kroz crkveno pravo za vjernike*, Sarajevo-Zagreb, 2007., str. 50.

odnosu na crkvenu vlast te stoga u manjoj mjeri ovise o općem kanonskom pravu⁶³.

Već smo spomenuli da svako vjerničko društvo, bilo privatno bilo javno, treba imati svoj statut u kojem trebaju biti naznačeni svrha i zadaće društva, sjedište, tijela i način upravljanja, uvjeti potrebni za učlanjenje te način djelovanja⁶⁴. Kad se radi o javnom vjerničkom društvu, njegov statut i promjene statuta mora odobriti mjerodavna crkvena vlast⁶⁵. Statut privatnog vjerničkog društva, da bi ono u Crkvi bilo priznato, treba pregledati crkvena vlast⁶⁶. Privatna vjernička društva nemaju pravnu osobnost, odnosno nisu subjekt obveza i prava, ali pravnu osobnost mogu steći odlukom mjerodavne crkvene vlasti⁶⁷, dok javna društva odlukom mjerodavne crkvene vlasti o njihovu osnivanju se uspostavljaju kao pravne osobe i nosioci su prava i obveza⁶⁸.

Nesumnjiva je vrijednost zakonskih odredbi o vjerničkim društvima sadržanih u kan. 298-329 važećeg Zakonika, u kojima se s velikom fleksibilnošću regulira pravo na udruživanje, odnosno osnivanje i djelovanje vjerničkih društava. Možemo ustvrditi kako aktualno kanonsko zakonodavstvo, glede prava vjernika na udruživanje i osnivanje društava, otvara vrata novim stvarnostima u Crkvi.

ZAKLJUČAK

Nakon kratkog pregleda razvoja prava na udruživanje u dokumentima učiteljstva i kanonskim odredbama, možemo zaključiti kako u Zakoniku, zahvaljujući eklezijologiji Drugog vatikanskog koncila, nalazimo posve nove odredbe glede prava vjernika i napose prava vjernika na udruživanje. Zakonik priznaje pravo vjernicima slobodno osnivati i voditi društva radi posebnih ciljeva ili za promicanja kršćanskog poziva. Svi vjernici, budući da su dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe pozvani su vršiti poslanje koje je Bog povjerio Crkvi te svojim pothvatima promicati ili podupirati apostolsko djelovanje. Pravo na udruživanje, odnosno pravo osnivati i voditi

⁶³ Usp. L. GEROSA, *Crkveno pravo*, 234; G. GHIRLANDA, *Associazione dei fedeli*, u: *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, Milano, 1993., 52-61.

⁶⁴ Usp. kan. 304 §1.

⁶⁵ "Statut bilo kojeg društva i njegovu preinaku ili promjenu treba da odobri crkvena vlast kojoj pripada da osnuje društvo prema odredbi kan. 312 §1" (kan. 314).

⁶⁶ "U Crkvi se ne priznaje nijedno privatno vjerničko društvo, osim ako je mjerodavna vlast pregledala njegov statut" (kan. 299 §3).

⁶⁷ Usp. kan. 116 §2 i kan. 322 §1.

⁶⁸ Usp. kan. 114 §1 i kan. 313.

⁶⁸ Usp. kan. 298.

vjernička društva u Crkvi, ima svoj temelj u sakramentu krštenja kojim su vjernici pritjelovljeni Kristu i sazđani u Božji narod.

Vjernička društva, u kojima vjernici, bilo laici, bilo klerici, bilo zajedno djeluju, razlikuju se od ustanova posvećenog života i družba apostolskog života. Cilj takvih društava je njegovanje savršenijeg života, promicanje javnog bogoštovlja, kršćanskog nauka, djela apostolata, evangelizacije, vršenje djela pobožnosti i dobrotvornosti te prožimanje vremenitog reda kršćanskim duhom (kan. 298 §1). Vjernike se potiče da cijene društva osnovana za duhovne svrhe, osobito ona koja sebi postavljaju za svrhu da kršćanskim duhom prožimaju red vremenitih stvari (kan. 327), te da se učlanjuju osobito u ona društva koja je mjerodavna crkvena vlast ili osnovala, ili pohvalila ili preporučila (kan. 298 §2).

LITERATURA

- Beyer J. (1994), La "communio" criterio dei diritti fondamentali, u: *Il rinnovamento del laicato e del diritto nella Chiesa*, Milano, 65-78.
- Beyer J. (1984), *Dal Concilio al Codice*, Bologna.
- Blažević V. (2007), Vodič kroz crkveno pravo za vjernike, Sarajevo-Zagreb.
- Bonnet P.A. (1987), La ministerialità laicale, u: *Teologia e diritto canonico*, Vatikan, 87-130.
- Bonnet P.A. (1981), Est in Ecclesia diversitas ministerii sed unitas missionis, u AA.VV. *I diritti del cristiano nella Chiesa e Società*, Milano, 291-308.
- Corecco E. (1982), Profili istituzionali dei Movimenti nella Chiesa, u: *I movimenti nella Chiesa*, Milano, 203-234;
- Drugi Vatikanski Koncil (1993), *Dokumenti*, Zagreb.
- Feliciani G. (2003), *Il popolo di Dio*, Bologna.
- Fedele P. (1976), *Discorso generale su l'ordinamento canonico*, Rim.
- Gerosa L. (2007), *Crkveno pravo*, Zagreb.
- Ghirlanda G. (1993), Associazione dei fedeli, u: *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*, Milano, 52-61.
- Ivan XXIII (1961), *Mater et magistra*, 15.05.1961., u *AAS* 53.
- Ivan XXIII (1963), *Pacem in teris*, 11.04.1963., u *AAS* 55.
- Leon XIII (1891), *Rerum Novarum*, 15.05.1891., u *AAS* 23.
- Pio XI (1931), *Quadragesimo anno* 15.05.1931., u *AAS* 23.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo (1970), *Schema Legis Ecclesiae Fundamentalibus. Textus emendatus cum relatione de ipso schemate deque emendationibus receptis*, Rim, 25.07.1970. (Typ. Pol. Vat., 1971.).
- Marano V. (2003), *Il fenomeno associativo nell'ordinamento ecclesiale*, Milano.
- Secondin B. (1991), *I nuovi protagonisti. Movimenti, associazioni, gruppi nella Chiesa*, Milano.

Tedeschi M. (1974), *Preliminari a uno studio dell'Associazione spontaneo nella Chiesa*, Milano.

Zadra B. (1997), *I movimenti ecclesiali e i loro statuti*, Rim.

Zanetti E. (2002), I laici, u *Fedeli Associazione, Movimenti*, Milano, 33-63.

BELIEVERS ASSOCIATIONS - THE RIGHT OF BELIEVERS TO FREEDOM OF ASSOCIATION IN THE LEGAL CODE OF 1983.

ABSTRACT

*The article deals with the development of rights of believers to freedom of association in the Church and in a special way observes this right in the canonical norms of the valid Legal Code. The Church of the earliest centuries of existence accepted various forms of associations, but only since the Second Vatican Council formally recognized the right of association. The article presents the conciliar teaching on the role and place of the laity in the Church, considering that Council's speech on the right to association refers primarily to the laity. It was necessary to address the Decree on the Apostolate of the Laity *Apostolicamactuositatem* which states that joined apostolate bones human and Christian position faithful and defines joint apostolate as a sign of communion and unity in Christ. Legal provisions on the believers associations, contained in the canons 298-329, are of great importance because they point out the right of every believer to freedom of association for specific goals or to grow in the Christian vocation. The Code, inspired by the teachings of the council, makes provisions guaranteeing the full recognition of the rights of believers to freedom of association and regulate in a flexible manner different forms and types of believers association.*

KEY WORDS: *right of association, the association of believers, the Church, the lay faithful, the Second Vatican Council, Code of Canon Law*